

САНДУЛ Я. М.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри адміністративного права,
кандидат юридичних наук

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ «СУБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА»

Незважаючи на те, що категорії «суб'єкт», «суб'єкт права» є одними із ключових у всій юридичній науці та в науці адміністративного права, зокрема, тривають наукові пошуки щодо уточнення змісту вказаних понять, їх класифікації, відмежування від суміжних. Науковий інтерес до вказаної проблематики пов'язаний також із тим, що стрімкий розвиток суспільних відносин в адміністративно-управлінській сфері призводить до трансформації системи адміністративного права та його базових категорій.

Слід відмітити, що даже питання розглядалось у працях видатних вчених, зокрема, В. Б. Авер'янова, Л. Р. Білої-Тіупової, І. П. Голосніченка, Є. В. Доліна, С. В. Ківалова, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова, А. В. Пасічника, Ю. М. Старилова, Ю. О. Тихомирова та ін. У зв'язку з цим завданням дослідження є надання пропозицій щодо уточнення та подолання суперечностей у визначенні поняття «суб'єкт адміністративного права» із використанням сучасних наукових доробок.

Розпочинаючи аналіз категорії «суб'єкт адміністративного права», неможливо не відмітити, що вітчизняними вченими протягом декількох останніх років вже були здійснені спроби систематизувати та проаналізувати існуючі підходи до окресленого питання, зокрема, висновки яких використовуються у даному дослідженні.

В. Б. Авер'янов під суб'єктами адміністративного права розуміє учасників суспільних відносин, які мають суб'єктивні права та виконують юридичні (суб'єктивні) обов'язки, встановлені адміністративно-правовими нормами [1; с. 189]. Ю. М. Старілов зазначає, що суб'єкти адміністративного права — це реальні учасники адміністративно-правових відносин, які, володіючи адміністративно-правовим статусом, беруть участь в організації публічного управління (державного і муніципального), у самій управлінській діяльності, а також у процесі управління (адміністративних процедурах) [2; с. 418]. Натомість, С. В. Ківалов та Л. Р. Біла-Тіупова вказують, що в адміністративному праві під суб'єктом розуміють носія прав і обов'язків у сфері державного управління, які передбачені адміністративно-правовими нормами, здатного надати права реалізовувати, а покладені обов'язки виконувати [3; с. 64].

Підсумовуючи сформульовані у науковій літературі поняття «суб'єкти адміністративного права» М. Ю. Віхляєв робить висновок

щодо існування дискусійних критеріїв у визначенні цього поняття. Визнаючи дану пропозицію прогресивною та цікавою з наукової точки зору, можливо, слід детально розглянути дані критерії [4; с. 53]. Так, дискусійним критерієм для визначення суб'єктів адміністративного права є участь в адміністративних правовідносинах, а саме: 1) відповідно до першої «групи» визначень суб'єкти адміністративного права є учасниками адміністративних правовідносин, подібна участь розглядається як їхня обов'язкова ознака; 2) в інших визначеннях йдеться не про участь, а лише про здатність суб'єктів адміністративного права вступати в адміністративно-правові відносини.

При цьому М. Ю. Віхляєв вважає, що за своїм змістом суб'єкти адміністративного права та суб'єкти адміністративних правовідносин збігаються, та зазначені два поняття доцільно розглядати як синоніми, оскільки суб'єкта адміністративного права неможливо палежним чином розглядати без адміністративних правовідносин, які він своїми діями чи бездіяльністю породжує.

Такий висновок видається досить суперечливим. Як уявляється, можна навести досить вдалий вислів В. К. Колпакова, який зазначає, що суб'єкт адміністративного права є претендентом на участь в адміністративних правовідносинах; відповідна особа повинна мати необхідний обсяг правосуб'єктності. При цьому такий «претендент» набуває статусу суб'єкта тільки в тому випадку, коли держава, використовуючи адміністративно-правові норми, робить його носієм прав і обов'язків (певним обсягом правосуб'єктності), які реалізуються останнім у сфері державного управління [5; с. 190].

Про необхідність розмежування понять суб'єкт права та суб'єкт правовідносин свідчить й те, що участь у правовідносинах є лише однією із форм реалізації права, але не виключною формою. Крім того, участь суб'єкта адміністративного права в адміністративно-правових відносинах залежить від низки факторів, як суб'єктивних (зокрема, памір суб'єкта реалізувати свої права або виконати обов'язки шляхом вступу у правовідносини), так і об'єктивними (наявність необхідного обсягу правосуб'єктності для участі у тих або інших адміністративних правовідносинах).

У свою чергу, поняття «суб'єкт адміністративних правовідносин» є синонімічним до поняття «учасник» відповідних відносин.

Таким чином, по-перше, суб'єктом адміністративного права є носій прав і обов'язків у сфері саме державного управління. По-друге, відповідні права та обов'язки мають бути передбачені нормами саме адміністративного права. По-третє, відповідні права суб'єкт має бути здатен реалізовувати, обов'язки виконувати та виступати самостійним суб'єктом відповідальності (мати необхідний обсяг правосуб'єктності).

Окреслюючи напрями подальших досліджень, слід зазначити про необхідність продовження дослідження категорії «суб'єкт

адміністративного права» із використанням загальнотеоретичних підходів та врахуванням сучасного стану розвитку адміністративного права, а також дослідження адміністративної правосуб'єктності індивідуальних та колективних осіб. Крім того, подальшого опрацювання потребують питання, пов'язані визначенням підстав класифікації та виокремленням видів суб'єктів адміністративного права.

Список використаних джерел

1. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник : у 2 т.; [ред. колегія : В. Б. Авер'янов (голова) та ін.]. – К. : Юрид. думка, 2005. – Т. 1 : Загальна частина. – 2005. – 624 с.
2. Старилов Ю. Н. Курс общего административного права : в 3 т. – Т. 1 : История. Наука. Предмет. Нормы. Субъекты. – Ю. Н. Старилов. – М. : Норма, 2002. – 728 с.
3. Ківалов С. В. Державна служба в Україні : підручник / С. В. Ківалов, Л. Р. Біла. – О. : Юрид. д-ра, 2003. – 368 с.
4. Віхляєв М. Ю. Стіввідношення понять «суб'єкти адміністративного права» та «суб'єкти адміністративних правовідносин» у контексті розгляду громадських об'єднань як суб'єктів адміністративного права / М. Ю. Віхляєв // Право і суспільство. – 2012. – № 3. – С. 50–57
5. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник : у 2 т. – Т. 1. Загальна частина / ред. кол. : В. Б. Авер'янов (голова). – К. : Юрид. думка, 2004. – 584 с.

ПАНОВА П. С.

Інститут інтелектуальної власності Національного університету
«Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРИНЦИПИ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА І ЗАКОНОСТІ У ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ

Насамперед слід зазначити, що принципи верховенства права останнім часом передбачається рядом законодавчих актів як основоположна ідея функціонування певної суспільно-правової інституції [КАС України (ст. 8), Закони України: «Про Кабінет Міністрів України» (ст. 3), «Про центральні органи виконавчої влади» (ст. 2) тощо]. Водночас, у жодному із цих законодавчих актів не визначено поняття принципу «верховенство права», що свідчить про неоднозначність і складність цього завдання. Відповідно до Рішення Конституційного Суду України від 02.11.2014 р. у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності)